

DIMITRIE, PRINCIPE CANTEMIR

ISTORIA

CREȘTERILOR {{ȘI A DESCREȘTERILOR}}

Curții Othmane(a),

sau

Aliothmane^(b), {{adusă de la prima obârșie a neamului
și pînă în vremurile noastre}}

{{în Trei Cărți}}

CARTEA I.

CAPITOLUL I.

DOMNIA LUI SVLEIMAN SZAH.

{{1. De ce apare o asemenea diversitate de opinii în istoria Aliothmanică.}}

1. Dacă vom sta să cercetăm mai curat obârșia stîrpei Aliothmanice, care deține acum sceptrul turcesc, ne întîmpină o atare diversitate de păreri (pe care le-am văzut mai pe larg în Prefață), și o asemenea îngrămădire de povești încîlcite între ele de străini, încît abia de mai apare vreo deosebire, pentru cei aflați la răscruce, între ce-ar fi adevărat și ce-ar fi fals; pe unii pare a-i fi împiedicat să ajungă la adevăr neștiința în privința literaturii și a istoriei orientale; poate că altora tradiția, invidioasă pe norocul acestei stîrpe, le-a jucat vreun rengî. Astfel, cele pe care ar fi fost cu cale să le soarbă chiar de la izvor, cei necunoscători – cum am mai spus – în ale scrierilor turcești au fost siliți să le culegă din pîraiele nămolose ale altora, ajungînd să scrie, dintre Creștinii noștri, istoria acestui neam. Dar noi, punînd mai presus, pe drept și după cum se cuvine (fie departe de vorba noastră vreo trufie !), mărturiile scriitorilor de acasă față de toate cele susținute de alții, de la istoricii socotiți printre Turci a fi mai vrednici de crezare / și mai îngrijiți culegem <următoarele>:

{{2. Descălecatul lui Suleiman Szah.}}

<2.> În vremile^(c), în care multvestitul Principe al Tătarilor, Dzenigiz^(d) Chan^(e), nu numai că pustiise sub fier și foc cea mai mare parte a Asiei, care era supusă Împărăției Persilor, că făcuse una cu pămîntul cel mai bogat oraș din ținutul Chorasani, Belch, și îl alungase din domnie și îl ucisese pe Churzem^(f) Szah^(g), ci îi și slăbise pe toți Principii de prin acele ținuturi, atît prin năvăliri

Principele Dimitrie Cantemir

neîncetate, cât și, ajutat de neînțelegerile civile dintre ei, îi împrăștiase în toate părțile, <se spune că> Suleiman^(h) Șah, fiul lui Kyia⁽ⁱ⁾ Chan, Principele Tătarilor Oguzi^(k) și Domnul ținutului Merevszam Chan, care îi întrecea cu ușurință pe ceilalți Principi din neamul său, și prin slava strămoșilor și prin însușirile sale, sârmit de pilda și de norocul lui Dzingiz Chan, și-a strămutat taberele către Europa^(l), în căutare de noi sălaşuri, luînd cu sine ca la 50 de mii de Tătari aleși din neamul Oguzilor și lăsîndu-și vechile așezări, în anul Hegirei 611, după cronologia lui Niszri.

{{3. Suleiman, purcegînd pînă către Armenia, este respins de Tătari}}

3. În felul acesta, Suleiman Șah, intrînd cu un pas nu mai puțin fericit, decît grabnic în **Azerbedzian**^(m) (care este un ținut învecinat cu **Syria**), ocupă tot ce-i iese în cale, fie prin puterea armelor, fie prin celebritatea faimei, pînă la **Ahlad** (care este o Provincie și o cetate din **Armenia Mare**). Cum însă Tătarii lui Dzingiz, <care> pustiau toate, în lung și în lat, cu o sălbăticie și cu o încrîncenare de nemaiauzit, ajunseseră vrăjmășește pînă în Azerbedzian, Suleiman Șah, fie dînd înapoi, în acea clipă, din fața unuia mai puternic, fie păstrîndu-i pe ai săi în vederea unui noroc mai bun, a fost silit să-i strîngă pe ai săi din părțile Asiei Mici / și să se retragă către înlăuntrul ținutului Azerbedzian. Cu toate acestea, cum { {neamul <lor>, născut, de altfel, pentru jafuri și prădăciuni} }, nu putuse răbda mai lungă vreme sărăcia vieții cîmpenești și lipsurile în privința hranei, care îl apăsau prin acele pustietăți, în anul Hegirei 616, <Suleiman>, plecînd din Azerbedzian, își duce, pentru a doua oară, trupele, peste tot învingătoare, către ținuturile Asiei de Jos.

{{4. Suleiman Șah piere înecat.}}

<4.> Cum însă ajunsesese, victorios pretutindeni, pînă la Euftrat, cu o izbîndă mai plină de noroc decît nădăjduise, cucerind foarte multe orașe și tîrguri din acele ținuturi, și, cel dintîi, își {îndemnase în apă} calul, ca să treacă rîul (precum îl îndemnase Fortuna cea în care nu te poți încrede), și-a încheiat viața, tîrît de vîrtej, în același an. Leșul lui, scos, mai apoi, din valuri, lîngă orașul **Dziaber**⁽ⁿ⁾, vecin cu Halepul, a fost înmormîntat^(o) de către fii săi. Un poet anonim din acea vreme i-a cîntat epitaful în felul următor:

‘Sevmezidi czu Nehri Saili ol,

Nehri sailde buldi meft ana joi.’, adică

“Cum nu-i plăcea rîul Seil (adică ‘Euftratul’), moartea și-a găsit cale către dînsul chiar în Euftrat.”(p) /

DOMNIA FIILOR LUI SULEIMAN ȘAH ȘI ÎMPĂRĂȚIA LUI OTHMAN,
A PRIMULUI SULTAN AL ALIOTHMANIZILOR

CAPITOLUL II.

{{1. Cei patru fii ai lui Suleiman își împart între ei oștile și domnia. 2. Erdogrul vine la Alaidin. 3. Erdogrul îi învinge pe Tătarii învingători asupra Turcilor. 4. Alaid<d>în îl așează pe Erdogrul Sultan drept căpetenie a oștirii. 5. Erdogrul moare, după împlinirea norocoasă a multor fapte. 6. Othman urmează în cinul tatălui său. 7. Îi nimicește pe răzvrățiți și le smulge Grecilor multe orașe. 8. Este cinstit cu și mai mari onoruri. 9. Înfrânge prin viclesug vicleniile și prin arme armele dușmanilor. 10. Alaidin, părăsit de ai săi, fuge la Împăratul Mihail. 11. Othman este proclamat Sultan cu sprijinul tuturor Principilor. 12. Le împarte fiilor Provinciilor spre a le ocîrmi. 13. Își strămută scaunul Împărăției la Engiszehr. 14. Încearcă zadarnic cucerirea Nicomediei. 15. Înfrânge în luptă oștile Grecilor și cucerește Cotaia. 16. Cuprinde sub greu asediu Prusia. 17. Creștinilor le impune fie Coranul, fie sabia, <iar> pe foarte mulți îi supune stăpînirii sale prin amîndouă mijloacele. {{18.}} Aduagă Împărăției mai multe orașe. {{19.}} Îi silește la Muhammedanism pe Tătarii Czavdari, înfrînți. {{20. Cuceririle lui Orchan, fiul lui Othman. 21. Ocupă Brusia. 22. Este lăsat moștenitorul Imperiului de către Othman, aflat pe moarte.}}

{{1. Cei patru fii ai lui Suleiman își împart între ei trupele și domnia.}}

1. După săvîrșirea lui Suleiman, cei patru fii ai lui, Erdogryl^(a) (pentru alții Dogrul), Sungurtekin^(b), Giundogdy^(c) și Dindar (pentru alții Dumdar)^(d), împart între ei și avuțiile și oștile părințești. Sungur și Giundogdy, întorcîndu-se la vechile lor sălașuri, despre soarta și sfîrșitul lor nu se știe bine. Dar Erdogryl și cu Dumdar, luînd o parte din oști, și-au așezat mai întîi corturile în locul numit **Szyrmalyczukur**, unde, cum Dumdar și-a plătit, peste puține zile, datoria față de fire, Erdogryl, strîngînd oștile sale și pe cele ale fratelui său, a supus sub stăpînirea sa toate ținuturile care se află între Halep și Caesarea, silind să se predea, prin forța <armelor> și prin bun sfat, orașele și fortărețele <locului> și introducînd peste tot^(e) religia Muhammedană, pe care o mărturisea și el.

{{2. Erdogrul vine la Alaidin.}}

2. Crescînd fama acestuia, cum Alaidin^(f), / Sultanul Iconiului, socotea că este mai cu cale să-l atragă la sine și să-l pună în fruntea oștilor sale pe un bărbat atît de harnic și de neînfrînt sub poverile trudei, decît să aibă parte de el ca vrăjmaș, <iată>, pe neașteptate, este trimis de Erdogryl cu sarcina unei solii fiul lui, Sarujati, care să ceară de la Sultanul Alaidin, în numele tatălui său, un loc oarecare în Regatul aceluia, unde neamul lui să poată trăi în pace și prietenie. Alaidin, ascultînd solia lui Sarujati, și văzînd că, așa precum spune proverbul, ‘ceea ce aștepta de la cer i-a <și> căzut pe pămînt’, îngăduie cu ușurință cererile lui Erdogryl. Astfel, adăugîndu-și solii <celor ai> lui Sarujati, îl trimite pe acesta cu cinstire la tatăl său, și-i cere ca, venind de îndată la sine, să aibă parte de cinstirea vrednică de o asemenea căpetenie. Convins de aceste făgăduieli, Erdogryl (despre care s-a vorbit mai pe larg în Prefață), cînd a ajuns împreună cu solii la Alaidin, este primit cu cea mai mare cinstire, iar <acesta> îi încredințează, drept prim loc al sălășluirii sale, **Caradzedagy**, în ținutul Ancyrei.

Principele Dimitrie Cantemir

{{3. Erdogrul îi biruie pe Tătarii învingători asupra Turcilor.}}

6 3. Dar pe Alaiddin îl zguduiseră și îl aduseseră, adesea, pînă la ultima primejdie cetele, împrăștiate mai peste tot, ale Tătarilor, rămase după năvălirea marelui Dzingizchan. S-a nimerit, din întîmplare, ca, la aceeași vreme, mare putere de Tătari să dea năvală, fără de pedcapsă, în ținutul Ancyrei. Alaiddin, spre a le stăpîni cruzimea, scoate împotriva lor oștile pe care le putuse aduna mai în pripă. Dar Tătarii, mai puternici și la număr și prin arme, pun pe fugă, dintr-un iureș, oastea Sultanului. Erdogryl, auzind vuietul luptei și adunînd, dintre ai săi, ca la 5.000 de oșteni, ajunge cu alai în plina fierbințeală a bătăliei. / Oastea lui Erdogryl, văzînd că ostașii lui Alaiddin sunt împrăștiați care încotro și că, gata, dau dosul în fața vrăjmașului învingător, vrea să-și împingă căpetenia să treacă de partea biruitoarelor. Dimpotrivă, Erdogryl: 'Nu-i fapta, zice, a unui om statornic să-și calce credința, nici a unui oștean harnic să-și abată sabia asupra unui grumaz plecat, ci, mai degrabă, să-și dea obolul și ajutorul celor deznădăjduiți și fără de putere!' Cu aceste cuvinte, abătîndu-și de la țelul ei necuvenit, oastea poftitoare de prăzile rămase la îndemîință ale celor puși pe fugă, dă iureș, cu iute năvălire, asupra Tătarilor biruitori, pe care, înfrîngîndu-i de la primul asalt, îi doboară, îi pune pe fugă, și redobîndește pentru Alaiddin o izbîndă cum el nici nu și-ar mai fi putut nădăjdui.

{{4. Alaiddin în îl așează pe Erdogrul Sultan drept căpetenie a oștirii.}}

4. Alaiddin-Sultan, ajuns martor ocular al unui fapt vădit, despre care auzise mai înainte doar prin faimă, despre bărbăția eroică a lui Erdogryl, a priceput lui că nu-i lipsesc afit puterile, cît sfaturile sănătoase, și o bună căpetenie a oștirii: prin urmare, îl proclamă pe Erdogryl drept cel mai vrednic de amîndouă. Încredințîndu-i, așadar, aceluia întregul ținut al Ancyrei, îl așează drept căpetenia dinții a tuturor oștilor.

{{5. Erdogrul moare, după împlinirea norocoasă a multor fapte glorioase.}}

7 5. Așadar, Erdogryl, unindu-și oștile cu cele ale Sultanului, nu numai că zdrobește, în toate părțile, năvălirile Tătarilor, ci îi și silește, căsăpiți și fugăriți peste tot, să iasă din hotarele domniei. Astfel, îi dă înapoi Sultanului Împărăția, nu numai păstrată, ci cu mult adăugită. Dar, ca o încununare a izbînzilor sale, le-a fost smuls Grecilor multvestitul oraș **Kiutahia**, în anul Hegirei 680 (cum ne spune mai îngrijitul istoric Saadi), urmînd a face și mai vestite <fapte>, de nu l-ar fi răpit soarta, nedreaptă cu slava eroilor; / căci, doborît, în același an, de truda izbînzilor și de o adîncă bătrînețe, și-a sfinșit viața, cu mare laudă pentru numele și pentru neamul său, dar într-o și mai mare mîhnire a lui Alaiddin și a întregii Împărății. Mormîntul lui cel de lîngă fortăreața **Sugiuudzuk** îl mai vizitează încă și acum, cu mare cucernicie, închinătorii stirpei Aliothmane.

{{6. Othman urmează în cinul tatălui său.}}

6. Dar nu se stinge, odată cu Erdogryl, și norocul acelei spițe. Căci lui îi mai rămăseseră trei fii, Othman, Giunduzbeg și Sawuczibeg. Dintre aceștia, Othman, fie și mai mare ca ani, primise numele diminutiv de **Othmandzik**^(h) (cum ai spune 'Othman cel Mic'), fiind el totuși un tînăr, necopt la vîrstă, abia crescînd în casa lui Alaiddin. Lui îi întărise răposatul său tată, prin testament, drept moștenire {{ținuturile pe care le dobîndise în dar de la Alaiddin-Sultan}}. Dar Alaiddin, ținînd bine minte meritele lui Erdogryl față de sine, îi trimite <și> însemnele militare, ca semn al Împărăției, **Tabl** {și} **Alem**^(h), ({adică} 'tobe' și 'steagurile'), precum și celelalte care se cerau

drept podoabe ale căpeteniei, și îi încredințează deplina putere asupra întregii oștiri. Pe deasupra, îi îngăduie nu numai să bată monedă^(k) înscrisă cu numele său, ci și ca, în acele orașe pe care le cucerise părintele său, ori avea de gând să le cucerească el însuși, să se facă, în rugăciunile publice, **Chutbè**^(l), adică ‘pomenirea numelui’ lui. De aici, unii dintre istorici, socotind <aceasta> drept începutul Împărăției lui Othman, au greșit nu cu puțin în calculul anilor, ceea ce se va vedea mai limpede mai pe urmă.

{{7. Îi nimicește pe răzvrățiți și le smulge Grecilor multe orașe.}}

8. Fiind **Othman** împodobit cu atâtea onoruri, în afară / de numele de ‘Sultan’^(m), părea că nu-i mai lipsește nimic demnității sale regești, dar nu socotea că ar fi de folos⁽ⁿ⁾ să-l folosească încă din timpul vieții lui Alaidin, ci credea că este mai cu cale să aștepte sfârșitul lui Alaidin, decât să piardă și domnia și pe sine însuși printr-o lăcomie pretimpurie după domnie; iar hotărârea pe care a luat-o nu l-a înșelat, odată ce, păstrându-și cu statornicie credința pe care i-o jurase lui Alaidin și ținând cu tărie armele, și-a călăuzit mai întâi pîlcurile tocmai împotriva Principilor trădători ai Împărăției: aceștia odată supuși sau domoliți, întorcîndu armele împotriva domniei Grecilor, în anul Hegirei 687, a adaos Împărăției lui Alaidin orașul **Culdze**, cucerit ca rod dintîi al următoarelor sale izbînzi. În același an, s-a luptat și cu Procuratorul din **Caraszehri** (adică) al ‘Cetății Negre’, unde după încheștarea unei foarte aprige bătălii, Grecii sunt înfrînți, iar pe fratele Procuratorului, pe nume **Celanos** (adică) ‘Callinic’, prinzîndu-l, a dat poruncă să-l dezbrace de piele, apoi să-l îngroape, iar, la urmă, întregii armate, să-și ușureze udul asupra mormîntului aceluia – după care faptă, încă și astăzi, cîmpul acela, care se numea mai înainte **Tomalidz**, a ajuns să păstreze numele de **It isztini**, adică de ‘Pișatul cîinelui’. Dar izbînda aceasta othmană n-a fost una fără vărsare de sînge: căci, pe lîngă foarte mulți alți oșteni pe care i-a pierdut, a mai căzut în bătălie, luptînd cu mare hărnicie, și fratele lui, Giunduz-beg. Othman s-a îngrijit ca leșul lui să fie îngropat în același mormînt cu al tatălui lor Erdogryl, lîngă tîrgul **Sugiuudzuk**. Îndată după izbînda cucerită pe cîmpul <de bătaie>, cucerindu-l cu armele, a adăugat domniei Suldzikilor și orașul **Carahisar**. /

9. *{{8. Este cinstit cu și mai mari onoruri.}}*

8. Alaidin, vestit despre aceste strălucite izbînzi ale lui Othman, îl împodobește și cu prefectura din **Eskezeh**<i>r (adică) a ‘Orașului Vechi’). Iar, în anul următor, 688, alungind și cetele Tătarilor Moguli și stîrbind primprejur năvălirile dușmanilor, a ajuns vestit prin dese sale izbînzi. În sfîrșit, strîngînd locuitori de pretutindenii și refăcînd **Carahisar** cu noi ziduri și clădiri, și-a durat un preastrălucit scaun al sălășluirii sale. În istoria proprie a Suldzikilor apar unele nepotriviri în însemnarea anilor. Căci ea aduce izbînda lui Othman împotriva Tătarilor Mugali și a celorlalți dușmani, pe care abia i-am pomenit, la anul Hegirei 698, adică 10 ani mai tîrziu, pe care și noi o socotim mai sigură așa dat fiind că și Saadi urmează același calcul al anilor în faptele următoare ale lui Othman.

{{9. Înfrînge prin vicleșug vicleniile și prin arme armele dușmanilor.}}

9. În anul Hegirei 698, Mihail, cu porecla de **Kiosè**, (ceea ce sună} ‘înzestrat cu barbă de țap’), Principele orașului Biledzik, avînd a sărbători nunta fiicei sale, <cum> l-a pofit la ospăț și

Principele Dimitrie Cantemir

pe Othman, ca fiindu-i cunoscut și pentru prietenia și pentru ocrotirea sa, ceilalți Principi ai Grecilor, punînd lucrurile la cale între ei, pe ascuns, se hotărâsc să-l prindă pe Othman prin vicleșug. Dar, Mihail, un bărbat de o nepătată credință, dezvăluindu-i, prin anume oameni, viclenia soților săi, Othman, făcîndu-se că nu știe de vicleșug și înșelînd tertipurile prin tertipuri, <dădu poruncă> cîtorva sute de oșteni să se ascundă prin împrejurimi, iar, înarmînd bine 40 de voinici, <ascunși> sub haine muieresti, le poruncește să intre, către seară, în cetatea **Sarhisar** / și, noaptea, să pună foc caselor, de peste tot, iar el însuși, cu puțini alții, pornește către **Czakyr bunar** (cum se numea mahalaua menită drept loc al ospățului de nuntă), de parcă s-ar fi dus în ospeție. Cei patruzeci de oșteni, care, intraseră, cum am spus, sub haine înșelătoare în orașul golit de ostașii de strajă, îi pun foc acestuia de peste tot {și,} odată cu incendiul, ocupă porțile și meterezele cetății. Othman, dîndu-și seama după văpăile focului că alor săi le izbutise totul după plac, dă semn oștenilor ascunși la pîndă, ca, luîndu-și armele, să dea iama cu mare strigăt și iureș peste dușmanii cufundați în vin; aceștia, împlinindu-și porunca cu fapta mai iute decît vorba, ținîndu-l la o parte numai pe Mihail, prietenul lui Othman, fie că-i doboară, fie că-i prind viu pe toți ceilalți, fie ei de parte bărbătească sau femeiască. Printre celelalte prinse, a fost luată chiar și mireasa, pe nume ‘Olofira’, născută din sînge nobil, cea pe care, mai apoi, Othman a unit-o prin căsnicie cu fiul său, Orchan; din ea lui s-au născut apoi Suleiman și Murad, cel care, pînă la urmă, i-a urmat lui Orchan la Împărăție. După dobîndirea acestei victorii, el cucerește, dintr-un iureș, cu arme aprige, și cetatea **Hineogli** precum și celelalte ținuturi dimprejur, iar multe fortărețe, cu tîrgurile ce țineau de ele i le supune domniei lui Alaidin.

{{10. Alaidin, părăsit de ai săi, fuge la Împăratul Mihail.}}

10. În anul 699, cum noianul de Tătari din Gazan a dat năvală asupra stăpînirii sale, Alaidin, Principii care, mai mult de teamă, decît din iubire, se închinau domniei aceleia, socotind nenorocirea Domnului lor / drept un noroc, se desfac din nou de Împărăție. Prin despărțirea lor, Alaidin, lucrurile fiind fără nădejde, a fost silit ca, lăsîndu-și domnia, să-și caute scăparea prin fugă, neștiut, la Împăratul Grecilor {{Mihail Paleologul}}. Dar, odată ce a fost tăiat firul sorții, străduințele priceperii omenești se mai cheltuiesc doar în van și pe degeaba. Căci, cînd acela nădăjduia un sprijin de la Greci și un ajutor împotriva vrăjmașilor, pe bietul de el îl aruncă în lanțuri fără capăt, neținînd în nici un fel de seama de omenie, {{de unde, chiar dacă Nicefor Gragoras ne spune că a fost răpit și eliberat de Turcii săi, consimțămîntul scriitorilor statornicește ca el să fi murit în anul lui Hristos 130<3>, <iar> al Hegirei 703.}}

{{11. Othman este proclamat Sultan cu sprijinul tuturor Principilor.}}

11. Între timp, Othman, cum îi depășea de departe prin bărbăție, faimă, oaste și aur pe ceilalți Satrapi ai domniei lui Alaidin, convingîndu-i pe unii prin mari daruri și prin și mai mari făgăduieli pentru mai apoi, pe alții prin oferirea ocrotirii sale și prin asocierea la domnie, pe nu puțini chiar și prin amenințări și îngrozindu-i, i-a atras să-i dea ascultare și să-l proclame drept unic Stăpînitor al întregii Împărății. Astfel, cu sprijinul, laolaltă, al tuturor Principilor din Împărăție, la începutul anului următor (care este al Hegirei 700), este proclamat **Sultan**, și ia asupra sa, mai întîi în orașul **Carahisar**, numele de ‘Sultan’ și de ‘Împărat al Othmanizilor’. De aici, nu puțini dintre istorici au vrut ca <acesta> să fie primul an al domniei lui Othman, cu toate că Saadi Effendi susține altfel, și

12 anume că primul lui an a fost după ce, ocupînd de la Greci orașul **Carahisar**, a așezat în el un jude (pe cînd mai trăia, și i-o și îngăduise, Alaidin), precum și, la slujbe, un **Chatyb** ({{adică}} un 'Diacon') pomenise public numele lui, și <el> bătuse monedă cu titlul Sultanatului / înscris pe ea, anume în anul amintit mai sus, 687. Iar noi, urmînd părerea mai de obște, am așezat primul an al Sultanatului lui la începutul {celui de al șasesute optzecelea}, în temeiul calculului cronologic, pe cît credem, mai vădit și mai îngrijit, pe care l-am arătat destul de limpede în Epistola către Cititor.

{{12. Le împarte fiilor Provinciî spre a le ocîrmui.}}

12. Dobîndind astfel Othman Împărăția pe care mai mult o așteptase lungă vreme, decît și-o căutase, și așezîndu-și scaunul în orașul **Karahisar**, le împarte, mai apoi, fiilor săi Provinciî pe care să le ocîrmuiască și să le păzească. I-a dat, așadar, Sandziacatul **Caradzedagy** (care a ajuns mai apoi multvestitul oraș **Sultan Ongi**) lui Orchan; **Eszkiszehri** lui Giunduz Aleb; **Ain Ongi** lui Aigud Aleb; **Jarhysari** lui Husan Aleb; **Ainegioli** lui Dorgud Aleb, dar pe Alaidin (care era mezinul) l-a încredințat grijii mamei lui și socrului Baiad, laolaltă cu prefectura orașului **Biledzik**.

{{13. Își strămută scaunul Împărăției la Engiszehr.}}

13. După ce a împărțit astfel și a orînduit acestea, cucerind, în același an, și orașul **Kiuprihisar**, își strămută scaunul Împărăției de la **Carahisar** la **Jengiszehri**, pe care îl împodobeste din belșug cu palate regești, cu hanuri pentru oșteni, cu băi și cu alte clădiri de toată minunea, și îl întărește cu tot felul de fortificații.

{{14. Încearcă zadarnic cucerirea Nicomediei.}}

13 14. Mai departe, pentru a statornici mai bine temeliile noii Împărății și ale noului scaun, rămînînd liniștit cîtăva vreme, se ocupă numai cu treburile de acasă și dinlăuntru. După ce le-a orînduit pe acestea după plac, / ca oștirea să nu ajungă la delăsare datorită tihnei neîntrerupte și plăcerilor, își conduce oastea spre cucerirea orașului **Iznik** ('Nicomedia' (sic)), pe care chiar dacă îl zdruncinase printr-un îndelungat asediu, văzîndu-și totuși încercarea zădărnicită, este respins de străjerii lui. De aceea, desfăcînd asedierea orașului, înaltă, față în față, în vîrfurile unui munte foarte înalt, care privește către **Engiszehri**, o fortăreață foarte tare, pe care, înzestrată cu destui oșteni și cu provizii, i-o dă în pază mult-vestitului Targan. El însuși, cu restul oștirii, se retrage către reședința de la **Engiszehri**, spre a-i împărți oastei sălașurile de iarnă. Dar Cronica lui Mevlana Idrisi susține că fortăreața **Targan** a fost ridicată sub Orchan, și nu sub Othman.

{{15. Înfrînge în luptă oștile Grecilor și cucerește Cotaia.}}

14 15. Către această vreme, Principii, Guvernatori ai Provinciilor grecești (printre care cel mai de seamă era **Ornus**, {adică} 'Honorius', Prefectul Prusiei), luînd aminte că Othman face, pe zi ce trece, tot mai mari progrese și că-și poartă oriîncotro biruitoarele arme, dîndu-și semn pe acuns să se unească și strîngîndu-și de peste tot puterile, purced să-l zdrobească, neștiutor, sub orașul **Coihnhsar**. Dar norocul cel veghetor al lui Othman i-a dezvăluit, totuși, prin cercetași, strădaniile și planurile lor. Și astfel, ducîndu-și oștile în cîmp, în tăcere, îi atacă pe neașteptate pe dușmani, îi înfrînge și-i zdrobește. În luptă, este ucis Principele orașului **Kiosteli**, laolaltă cu mulți alții. **Ornus**, Domnul Prusiei, <și cu> Prefectul **Kiutahiei** (al cărui nume nu s-a păstrat), scapă, strecurîndu-se cu fuga. Lui Othman, care le venea pe urme, Prefectul / orașului **Ulibad**, luînd învățătura

Principele Dimitrie Cantemir

din măcelărirea soților săi, îi deschide cale spre a-și urmări dușmanii, sub anumite condiții, ca să nu fie târât și el însuși, laolaltă cu ceilalți, de avântul nebun al Othmanizilor. Dar Othman, cum nu-i putea urmări pe ei, care fugeau mai iute, asediază și cucerește orașul **Kiutahiei** (pe care Grecii li-l smulseseră Turcilor nu cu mult înainte). Dar Othman nu a pus, totuși, mâna pe oraș fără mare pagubă, de vreme ce, pe când își trecea oastea, chiar sub oraș, peste un pod făcut din grinzi de lemn, nepotul lui, **Dogris**, împreună cu mai mulți ostași, se înecă în apă, rupându-se podul; leșul lui a avut grijă să fie îngropat într-o parte mărginașă din **Coiunhisar**.

{{16. Cuprinde sub greu asediu Prusia.}}

16. Cucerind el astfel aproape toate orașele Bithyniei și statornicind cu tărie, cîtăva vreme, temeliile Împărăției, la urmă, în anul 717, pune sub asediu **Prusa**, Capitala Bithyniei; cum însă orașul acesta foarte întărit și păzit de o strajă foarte tare, făcea cucerirea lui grea, ba chiar cu neputință, Othman, spre a închide intrarea unor noi străji și a unei mai bogate aprovizionări, ridicînd în fața lui două forturi îl dă în pază, pe unul, nepotului său **Aktimur**, iar pe celălalt faimosului căpitan **Balbandzie**, adăugîndu-le strașnică poruncă, să ia seama și să nu le facă nici un neajuns locuitorilor: s-a ajuns, astfel, ca toți cei ce locuiau prin preajmă, în ținutul Prusiei, refugiindu-se, din grija pentru siguranța și pentru viața lor, ca la un loc de azil, în fortărețele mai sus pomenite, să se supună de la sine, de bună voie, domniei lui Othman. /

15 *{{17. Creștinilor le impune fie Coranul, fie sabia, <iar> pe foarte mulți îi supune stăpînirii sale prin amîndouă mijloacele.}}*

17. Othman avea obiceiul ca, după cucerirea cîtorva orașe, să-i pună frîu Fortunei prea grăbite și, spre a alcătui treburile provinciilor de curînd ocupate și a readuce liniștea în sufletele locuitorilor, să-și ofere, cîtăva vreme, sieși și oștenilor săi, un răgaz de pace. Cum, cu gîndul acesta, se tot aținuse, vreme de cîtiva ani, acasă, iar oastea, obișnuită cu izbînzile și cu prăzile, nerăbdînd tihna și cu pacea, îi tot cerea de zor, prin suplică plecată, să poată porni în campanie, la supunerea celorlalte ținuturi ale Împărăției Grecilor, prevăzător și cu mare prudentă în treburile publice, Othman le făgăduiește că le va îndeplini, cu bună voie, cererea, 'dar că, zicea el, nu trebuie, totuși, neglijată, cu nimic mai puțin, răspîndirea religiei muhammedane', și-i îndeamnă să ia aminte că 'preceptele Coranului trebuie puse mai presus de domnie și de avuții'. De aceea, după legea Coranului, el le arată că 'mai întîi trebuie poftiți Principii Creștinilor, în mod pașnic, la religia muhammedană, iar dacă accia nu vor vrea să asculte, abia atunci, după dreptul divin, ei se cade să fie proclamați 'dușmani ai Adevărului și ai lui Dumnezeu', iar că asemenea îndărătnici se cuvin supuși și pedepsiți prin fier, prin foc și prin silnicia brațului.' Așadar, trimițînd un astfel de edict prin mijlocirea Czauszilor, le pune în vedere tuturor Principilor Asiei Mici 'că ei trebuia fie să primească Muhammedanismul, fie să deie tribut, fie să se supună săbiei.' Faima acestui edict ajungînd la urechile tuturor, ca un fulger tunător, Kiose Mihail, Domnul Biledzikului, și-a înclinat primul grumazul sub superstiția musulmană (el care, și el însuși, și cei coborîtori din el, vreme de multe veacuri au ajuns la mare / cinste și autoritate pe lîngă împărații Othmanizilor). Pilda acestuia a urmat-o Principele orașului **Lelebidzi**, care, deși a tăgăduit să primească Muhammedanismul, s-a pus în slujba lui Othman și pe sine, și provinsia sa, sub titlul de feudă, și pe fiul său. De asemenea, Domnul **Lefkei** și al **Czadurly** și-au supus stăpînirile, sub condiția plății unui tribut anual.

CUPRINS

Sigle și abrevieri		4	
Prefața editorului		5	
Prefața traducerii românești († Acad. V. Câdea)		7	
Prefața lui Cantemir		13	
Creșterea Curții Othmanice	I, 1	Suleiman Szah	49
	I, 2	Othman I.	51
	I, 3	Orchan	59
	I, 4	Murad I.	65
	I, 5	Baiezid I.	68
	I, 6	Interregn (Suleiman Czelibi)	73
	I, 7	Interregn (Musa Czelibi)	76
	I, 8	Mehmed I.	78
	I, 9	Murad II.	81
Creșterea Curții Othmanice	II, 1	Mehmed II.	91
	II, 2	Baiezid II.	85
	II, 3	Selim I.	113
	II, 4	Suleiman I.	127
	II, 5	Selim II.	148
	II, 6	Murad III.	155
	II, 7	Mehmed III.	160
	II, 8	Ahmed I.	161
	II, 9	Mustafa I. – Othman II. – Mustafa I.	164
	II, 10	Murad IV.	165
	II, 11	Ibrahim	172
	II, 12	Mehmed IV. (<i>prima parte</i>)	174
Adnotările la Creștere (I)	I, 1		183
	I, 2		186
	I, 3		189
	I, 4		192

Principele Dimitrie Cantemir

	I, 5	200
	I, 6	206
	I, 7	208
	I, 8	211
	I, 9	215
Adnotările la Creștere (II)	II, 1	224
	II, 2	236
	II, 3	252
	II, 4	271
	II, 5	299
	II, 6	304
	II, 7	306
	II, 8	306
	II, 9	307
	II, 10	307
	II, 11	310
	II, 12	312
Descreșterile Curții Othmane	III, 1	325
	III, 2	356
	III, 3	414
	III, 4	463
	III, 5	463
Adnotările la Descreșteri	III, 1	473
	III, 2	502
	III, 3	522
	III, 4	531
	III, 5	559
Indicele adnotărilor lui Cantemir (I-II-III)		573
Domniile sultanilor (I-II-III) împărăției othmane		598
ANEXĂ: A. Decei, <i>Dimitrie Cantemir, istoric al Imperiului Otoman</i>		599
Postfața Traducătorului		605